

проф. др **Богољуб Шијаковић**  
Православни богословски факултет  
Катедра за философију  
Београд

## За библиографију српске теологије

Целокупно људско знање могло би се схватити као организовани и систематизовани скуп информација чија је функција да задовољи човјекову потребу за оријентисањем у свијету живота.\* Огромна разуђеност људског знања и непрегледна количина информација у његовим разним областима одавно су подстакле потребу за оријентацијом у самом знању. Поред енциклопедија и лексикона важан инструмент за сналажење у лавиринту знања су библиографије. Ријеч *библиографија* (βιβλιογραφία) извorno је означавала писање или преписивање књига<sup>a</sup>, а ријеч *библиограф* (βιβλιογράφος) писца или преписивача књига<sup>b</sup>. Значење каталога књига, описаних историјски и систематски, добила је ријеч *библиографија* средином XVII в. (за то је заслужан француски кармелитски монах Луј Жакоб де Сен-Шарл [LOUIS JACOB DE SAINT-CHARLES]<sup>b</sup>, 1608–1670), док су још дugo у употреби биле истозначне ријечи *catalogus*, *bibliotheca*, *lexicon*, *index*, *registrum*, *thesaurus*, *dictionarium*, *repertorium*, *inventarium*, *annales*. Библиографија као попис текстуалних радова одабраних и разврстаних према неком утврђеном начелу убрзо је постала користан и неопходан инструмент научног истраживања.

### 1.

Управо у теолошком контексту, ослоњена на богату хришћанску традицију регистрања књиге (Јероним Стридонски, Генадије Марсельски, Исидор Севиљски, Касиодор, Исихије Милетски, Фотије Цариградски, Сигеберт из Жамблуа), настала је прва права библиографија након изума штампе, *Књига о црквеним писцима* (1494)<sup>1</sup>, чији је аутор игуман Јохан Тритхайм (JOHANNES TRITHEIM [TRITHEMIUS] 1462–1516) а која у хронолошком поретку наводи 963 црквена писца и податке о њихових око 9000 списка.

<sup>1</sup> | [1] J. TRITHEIM, *Liber de scriptoribus ecclesiasticis*, Basileæ: Johannes Amerbach 1494.

Одлучујућу важност и утицај имала је потом *Општа библиотека* Конрада Геснера (CONRAD GESNER, 1516–1565)<sup>2</sup>, која садржи око 15000 наслова од око 5000 аутора од антике до средине XVI в. (теологији је посвећен одјељак 3 у другом тому).

\* Овај рад је настало у оквиру пројекта бр. 149037A („Српска теологија у двадесетом веку“), који финансира Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије.

<sup>a</sup> Упор. Диоскуриј (I в. по Хр.), *О љековитој твари*, 1.85; Диоген Лаертије (III в. по Хр.), *Животи и мисли знаменитих философа*, 7.36.

<sup>b</sup> Упор. Антифл (IV в. пр. Хр.), фрг. 197; Ливлије (IV в. по Хр.), *Писма*, 263.

<sup>b</sup> Сматра се утемељио француске националне библиографије као аутор дјела *Bibliographia Gallica vniuersalis, hoc est, Catalogus omnium librorum per vniuersum Galliae regnum annis M.DC.LII. & M.DC.LIII. excisorum*, Parisiis: Ex officina Cramosiana 1654.

- [2] C. GESNERUS, *Bibliotheca universalis, sive catalogus omnium scriptorum locupletissimus, in tribus linguis, latina, græca, et hebraica*, vol. I, II (*Pandectarum sive partitionum universalium Conradi Gesneri libri XXI*), III + Appendix, Tiguri [Zürich]: Apud C. Froschouerum 1545–1548–1555.

шиれно издање Геснерове библиографије објавио је философ и теолог ЈОХАН ЈАКОБ (JOHANN JACOB FRIES, 1547–1611)<sup>3</sup>, који је стольеће након Тритхјајма сачинио прву иографију философије, *Хронолошку библиотеку класичних философских аутора* 2)<sup>4</sup>, чији први одјељак је посвећен философима а други црквеним оцима.

- [3] C. GESNERUS, *Bibliotheca instituta et collecta, primum a Conrado Gesnero ... amplificata per Ioannem Iacobum Frisium*, Tiguri: C. Froschouerus 1583.

- [4] IOANNES IACOBUS FRISIUS, *Bibliotheca philosophorum classicorum authorum chronologica, in qua veterum philosophorum origo, successio, ætas & doctrina compendiosa, ab origine mundi usque ad nostram ætatem, proponitur; quibus accessit patrum, ecclesiæ Christi doctorum a temporibus apostolorum, usque ad tempora scholasticorum ad annum usque Do. 1140, secundum eandem temporis seriem, enumeratio*, Tiguri: Apud Ioannem Wolphium, typis Frosch. 1592.

/II и XVIII в. настале велике опште библиографије теолошке литературе<sup>5</sup> наследују традицију и припремају претпоставке за каснију израду великих систематских иографија стручних библиографија<sup>6</sup>.

- [5] ROBERTO BELLARMINI (1542–1621), *De scriptoribus ecclesiasticis*, Romae 1613.

- [6] MARTIN LIPEN[IUS], *Bibliotheca realis theologica*, vol. I–II, Francofurti ad Moenum: Cura & sumptibus J. Friderici, typis A. Vogelii 1685 = Hildesheim 1973.

- [7] L. E. DUPIN, *Nouvelle bibliothèque des auteurs ecclésiastiques*, I–XIX, Paris 1691–1715.

- [8] R. CEILLIER, *Histoire générale des auteurs sacrés et ecclésiastiques*, I–XXIII, Paris 1729–1763.

Посао узорно настављају:

- [9] H. HURTER, *Nomenclator litterarius recentioris theologiae catholicae*, I–IV, Innsbruck 1892–1899, I–V 1926.

- [10] J. F. HURST, *Literature of Theology*, New York, Cincinnati 1896.

- [11] JULIUS PÆTZOLDT, *Bibliotheca bibliographica*, Leipzig: Wilhelm Engelmann 1866 (Bd. III, Heft 4, SS. 475–519: Theologische Litteratur).

- [12] THEODORE BESTERMAN, *A World Bibliography of Bibliographies and of Bibliographical Catalogues, Calendars, Abstracts, Digests, Indexes and the Like*, vols. I–V, 4th and final ed., rev. and greatly enl. throughout, Lausanne: Societas Bibliographica 1965–1966.

и се регистровале и пратиле све обимније и разуђеније текуће теолошке публика— покренута је и у овој области библиографска периодика<sup>7</sup>,

- [13] *Theologische Literaturzeitung* (Leipzig 1876–).

- [14] *Theologische Rundschau* (Tübingen 1897–).

- [15] *Theologische Revue* (Münster 1902–).

- [16] *Archiv der Reformationsgeschichte* (Gütersloh 1903/04–).

- [17] *Ephemerides theologiae Lovanienses, Elenchus bibliographicus: Commentaria de re theologia et canonica* (Leuven: Katholieke Universiteit Leuven 1924–).

- [18] *Catholic Periodical and Literature Index* (Haverford 1930–; Pittsfield, Mass. vol. 14: 1967/68, 1968–).

- [19] *Index to Religious Periodical Literature* (Princeton: Theol. Seminary 1949–1976, 12 vols.) настављен као *Religion Index One: Periodicals* (Chicago, vol. 13, 1977/78–) и *Religion Index Two: Multi-Author Works* 1976– (Chicago 1978–).
- [20] *Repertoire général des sciences religieuses* (Paris 1950–).
- [21] *International Bibliography of the History of Religions* (Leiden 1952–).
- [22] *Religious Book Review* (Wilmington 1973–).
- [23] *Zeitschrifteninhaltsdienst Theologie* (Tübingen 1975–).
- Од су сачињени библиографски каталоги теолошке периодике<sup>8</sup>.
- [24] *Current List of Serials with Significant Theological or Religious Content*, comp. by G. P. CORNISH, Harrogate 1975.
- [25] *Religious Bibliographies in Serial Literature: A Guide*, comp. by M. J. WALSH, J. V. HOWARD, G. P. CORNISH, R. J. DUCKETT, London: Assoc. of British Theol. and Philos. Libraries 1981.
- [26] W. AUDENAERT, *Clavis foliorum periodicorum theologicorum [CFPTh]*: Benelux, Leuven 1994.
- [27] *Australasian Union List of Serials in Theological Collections*, comp. and ed. by A. W. McCUMSTIE, Melbourne <sup>3</sup>1997
- стављене су текуће и урађене ретроспективне дисциплинарне теолошке библио-  
ије, нпр. за библистику<sup>9</sup>,
- [29] *Elenchus bibliographicus biblicus* (Roma 1920–).
- [30] *Internationale Zeitschriftenschau für Bibelwissenschaft und Grenzgebiete* 1951/52– (Düs-  
seldorf 1954–).
- [31] *Old Testament Abstracts* (Washington 1956–).
- [32] *New Testament Abstracts* (Cambridge, Mass. 1956–).
- [33] *Bibliografía Bíblica Latino-Americana* (Bernardo do Campo 1988–).
- [34] J. S. HURD, *A Bibliography of the New Testament Bibliographies*, New York 1966.
- [35] P. E. LANGEVIN, *Bibliographie biblique*, I–III, Québec 1975–1985.
- [36] D. HARRINGTON, *The New Testament Bibliography*, Wilmington 1985.
- [37] E. A. MARTENS, *Old Testament Theology*, Grand Rapids, Mich. 1997.
- истику<sup>10</sup>, литургику<sup>11</sup>.
- [38] *Bibliographia patristica: Internationale patristische Bibliographie* (Berlin, New York 1959–).
- [39] *Byzantinische Zeitschrift* (Leipzig, München 1892–).
- [40] J. L. STEWARDSON, *A Bibliography of Bibliographies on Patristics*, Evanston, Ill. 1967
- [41] H. J. SIEBEN, *Voces: Eine Bibliographie zu Wörtern und Begriffen aus der Patristik (1918–1978)*, Berlin, New York 1980.
- [42] T. A. VISMANS, L. BRINKHOFF, *Kritische Bibliographie der Liturgie*, Nijmegen 1959.

## 2.

авославним земљама квалитет библиографске обраде теолошке литературе добро  
икава стање теолошке науке и ниво хришћанске културе. За грчку теолошку ли-  
туру након изума штампе релевантна је ПАПАДОПУЛОСОВА *Јелинска библиографија*  
риод 1446–1800<sup>12</sup>, као и двије ретроспективне теолошке библиографије<sup>13</sup> и текућа  
иографија у часопису *Teologija*<sup>14</sup>.

- [43] Θ. Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Ελληνική βιβλιογραφία (1446-1800)*, 2 τ., Αθήναι 1984–1986.

- 13 [44] ΧΑΡΙΛΑΟΣ Σ. ΤΖΩΓΑΣ, ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Σ. ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ, Ἐλληνικὴ θεολογικὴ βιβλιογραφία τῆς τελευταίας ἑκατονταετίας 1860–1960: Ἀρθρα καὶ μελέται δημοσιευθεῖσαι εἰς τὰ κατὰ καρδοὺς περιοδικά, Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειον Πανεπιστήμιον Θεοσαλονίκης, Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα Θεολογικῆς Σχολῆς 8, 1963.
- 14 [45] Часопис *Θεολογία* (Αθήναι 1923–) од 1979. а за 1977. има библиографски додатак ‘Ἐλληνικὴ θεολογικὴ βιβλιογραφία’.

Бугарску теолошку литературу пописује серија кирилометодијевских библиографија<sup>15</sup>, а румунску ретроспективна национална библиографија за период 1508–1830<sup>16</sup>, а за новији период (од 1874) службени часопис Румунске Патријаршије<sup>17</sup>

- 15 [46] Г. А. Ильинский, *Опыт систематической кирилло-мефодьевской библиографии*, София: БАН 1934.
- 16 [47] I. BIANU, N. HODOS, *Bibliografia românească veche 1508–1830*, 3 т., 8 part., Bucureşti 1903–1936; преиздато у 4 тома: Nendeln (Liechtenstein) 1968–1969.
- 17 [48] *Biserica ortodoxă română: Buletinul oficial al Patriarhiei Române*, Bucureşti 1874–.

За руску теолошку литературу од изума штампе извор су Сопиков (1765–1818)<sup>18</sup> и архиепископ ФИЛАРЕТ ГУМИЛЕВСКИ (1805–1866)<sup>19</sup>,

- 18 [49] Василий Степанович Сопиков, *Опыт российской библиографии*, 5 ч., СПб. 1813–1821; преиздао В. Н. Рогожин 1904–1908.
- 19 [50] Архиеп. ФИЛАРЕТ (Гумилевский), *Обзор русской духовной литературы*, СПб. 1856; 2-е изд. в 2 т., Чернигов 1859–1863; 3-е изд., СПб. 1884.

као и каталоги библиотека духовних академија, семинара, манастира и личних библиотека архијереја. У последњим деценијама XIX в. потреба за струковном библиографијом из теологије, историје Цркве и религиозно-моралне литературе уродила је у Русији покретањем специјализованих публикација<sup>20</sup>,

- 20 [51] *Листок духовной библиографии и журналистики*, Киев 1872–1875.  
[52] *Богословский библиографический листок*, Киев 1883–1916.  
У овом низу је:  
[53] К. М. Попов, *Новости богословской литературы*, 4 вып., Сергиев Посад 1904–1906.

а истовремено почиње и израда библиографија периодике<sup>21</sup>.

- 21 [54] А. Н. Неустроев, *Исторические разыскания в русских повременных изданиях и сборниках за 1703–1802 гг.*, СПб. 1874.  
[55] Н. М. Лисовский, *Русская периодическая печать 1703–1900*, Пг. 1915.  
За руску хришћанску периодику види сада  
[56] Г. Л. Андреев, А. Н. Троицкий, „Христианские периодические издания на русском языке: Библиографический обзор“, в: *Христианство: Энциклопедический словарь*, т. 3, Москва 1995, 528–557  
као и  
[57] Г. Л. Андреев, *Христианская периодическая печать на русском языке 1801–1917 гг.. Библиографический указатель*, 3 т., New York: Norman Ross Publ. Inc. [1998].

Руска теолошка литература библиографски је обрађивана и одавно и вишестрано<sup>22</sup>,

- 22 [58] Мон. Елена (Хиловская), А. Л. Мелешко, „Библиография богословской литературы“, в: *Православная энциклопедия*, т. V, Москва 2002, 73–89: 79–89.  
Општи преглед даје  
[59] А. Н. Троицкий, „Библиография“, в: *Христианство: Энциклопедический словарь*, т. 3, Москва 1995, 489–527

па и она руске емиграције након 1918<sup>23</sup>,

- <sup>23</sup> [60] *Материалы для библиографии русских научных трудов за рубежом*, 2 т., Белград 1931–1941.
- [61] Людмила А. ФОСТЕР, *Библиография русской зарубежной литературы 1918–1968*, 2 т., Boston, Mass.: G. K. Holland 1970.
- [62] Н. М. ЗЕРНОВ, *Русские писатели эмиграции: Биографические сведения и библиография их книг по богословию, религиозной философии, церковной истории и православной культуре 1921–1972*, Boston: G. K. Hall 1973.

а издвојено и емиграције у Југославији<sup>24</sup>.

- <sup>24</sup> [63] I. N. КАСНАКІ, *Bibliography of Russian Refugees in the Kingdom of S.H.S (Yugoslavia) 1920–1945* (Библиография русских беженцев в Королевстве СХС/Југославии 1920–1945), Arnhem: Proteus & Hygieia BV 1991.
- [64] ЈОВАН КАЧАКИ, *Руске избеглице у Краљевини СХС/Југославији: библиографија радова 1920–1944: покушај реконструкције*, 2. допуњено и прерађено изд., Београд: Жагор, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ 2003.

### 3.

Библиографска обрада српске теолошке литературе далеко је од задовољавајућег стања, и у погледу ретроспективне библиографије и у погледу текуће, а исто се односи и на библиографије теолошких дисциплина. Ипак, осим труда на општој библиографији у овој области<sup>25</sup>

- <sup>25</sup> [65] BOSILJKA MILINKOVIĆ, *Bibliografija radova o religiji, crkvi i ateizmu 1945–1985*, Zagreb: Stvarnost 1986.
- [66] BOSILJKA MILINKOVIĆ, „Religija/pravoslavlje i ateizam: Selektivna bibliografija 1945.–2003.“, Љетопис Српског културног друштва »Просвјета« 8 (Загреб 2003) 351–438.
- [67] ЧЕДОМИР С. ДРАШКОВИЋ, „Библиографија православне теологије у Југославији 1945–1962“, *Православна мисао* 1–2 (1962) 116–157
- [68] ДОБРИЛО АРАНИТОВИЋ, „Православна религија и Православна црква у нашим лаичким периодичним публикацијама“, *Градина* 10–12 (1991) 43–60.

или на специјалним библиографијама као што је каталогисање манастирских библиотека (нпр. библиотеке Хиландара<sup>26</sup>)

- <sup>26</sup> [69] ДИМИТРИЈЕ Богдановић, *Каталог Ћирилских рукописа манастира Хиландара: Старе штампане књиге манастира Хиландара*, Палеографски албум, Београд: Српска академија наука и уметности, Народна библиотека СР Србије 1978.
- [70] *Библиотека манастира Хиландара: Каталог књига на српскохрватском језику од XVIII до XX века*, А–М, Н–Ш, Београд: Народна библиотека Србије 1989–1990.

или једна библиографија из патристике<sup>27</sup>,

- <sup>27</sup> [71] РАДОМИР В. ПОПОВИЋ, „Свети Оци у преводу на српски језик (покушај библиографије)“, у: Василије Татакис, *Византијска философија*, Београд, Никшић: Јасен 2002, 417–453.

постоје хвале вриједни примјери, а прије свих наш Чех протојереј ставрофор БРАНКО А. ЦИСАРЖ (1908–1982), који је дао опсежну библиографију из омилитике<sup>28</sup> и, постхумно објављену, тематски разврстану библиографију радова у периодици Српске православне цркве за период 1868–1970<sup>29</sup>; у овој другој Цисарж је сачинио библиографију црквене периодике<sup>30</sup>.

- [72] БРАНКО ЦИСАРЖ, *Библиографија проповеди штампаних у црквеним часописима за последњих сто година 1868–1970*, Нови Сад: Удружење православног свештенства Епархије бачке 1975 (претходно у: *Богословље* 1–2, 1972, 85–156; 1–2, 1973, 125–176; 1–2, 1974, 115–197).
- [73] БРАНКО А. ЦИСАРЖ, *Један век периодичне штампе Српске православне цркве: Библиографски опис часописа и листова са прегледом-сadrжијем свих радова објављених у њима од 1868–1970*, I–II, Београд 1986–1991.
- [74] „Библиографски подаци периодичне штампе Српске православне цркве изнети азбучним редом црквене периодике“, *Један век периодичне штампе*, 34–66.  
Уз ово видјети
- [75] Б. А. ЦИСАРЖ, „Удружене свештенство и његова периодична штампа“, *Удружење православног свештенства Југославије 1889–1969: Споменици поводом 80-годишњице свештеничког удружења*, Београд 1969, 123–152.  
Уопште за периодику:
- [76] ЈЕРЕМИЈА Д. МИТРОВИЋ, *Грађа за историју и библиографију српске периодике до 1920. године*, Београд 1984.
- [77] МИЛНАНА БИКИЦКИ, *Прилози за историју српске периодике*, Нови Сад: Библиотека Матице српске 1993.
- [78] *Библиографија Србије: Серијске публикације*, 2003, бр. 1–, Београд: Народна библиотека Србије 2004–.
- Давно, постоји још читав низ методолошки и тематски различитих библиографија је свега опште ретроспективне библиографије<sup>31)</sup>
- [79] Стојан Новаковић, *Српска библиографија за новију књижевност 1741–1867*, У Београду: Српско учено друштво 1869 = Изабрана дела, књ. 16, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства 2001.
- [80] *Српска библиографија: књиге 1868–1944*, књ. 1–20, Београд: Народна библиотека Србије 1989–2008.
- [81] *Црногорска библиографија: 1494–1994*, т. I–IV [30 књига], Цетиње: Централна народна библиотека Ђурђе Црнојевић 1985–2005.  
О почецима српске библиографије видјети
- [82] Душан Панковић, *Српске библиографије 1766–1850*, Београд: Народна библиотека Србије, Нови Сад: Библиотека Матице српске 1982.
- [83] Душан Панковић, *Српске библиографије 1851–1879. године*, том 1, Нови Сад: Матица српска, 2006.
- каталога (рукописи и стара штампана књига<sup>32)</sup>),
- [84] Љубомир Стојановић, Каталог Народне библиотеке у Београду, IV: *Рукописи и стваре штампане књиге*, Београд: САНУ, Народна библиотека Србије, Нови Сад: Матица српска 1982 [фототипско изд. из 1903].
- [85] *Стара српска рукописна и штампана књига: из београдских збирки*, Београд: Народна библиотека Србије, Културно-просветна заједница Србије 1984.
- [86] Душанца Гргић [и др.], *Ћирилске рукописне књиге Библиотеке Матице српске*, књ. 1: Јеванђеља, Нови Сад: Библиотека Матице српске 1988; књ. 2: Апостоли, 1991; књ. 3: Псалтир Гаврила Тројичанина из 1643. године, 1992; књ. 4: Псалтири, 1993; књ. 5: Минеји, Октоиси, Триоди, 1996; књ. 6: Стихологија Кипријана Рачанина, 1996; књ. 7: Академији, Стихологије, Богородичници, 1999; књ. 8: Молитвеници, Требници, 2001, књ. 9: Бечкеречки типик из 14. века, 2003.

- [87] РАДОМАН СТАНКОВИЋ, *Рукописне књиге Музеја Српске православне цркве у Београду: Водени знаци и датирање*, Београд: Народна библиотека Србије 2003.
- [88] МИРОСЛАВА ГРОЗДАНОВИЋ-ПАЈИЋ, РАДОМАН СТАНКОВИЋ, *Рукописне књиге манастира Високи Дечани*, књ. 2: *Водени знаци и датирање*, Београд: Народна библиотека Србије 1995.
- [89] *Рукописи Ресавског круга 1392–1427*, Београд: Народна библиотека Србије 1980.
- [90] РАДОМАН СТАНКОВИЋ, *Рукописне књиге Манастира Свете Тројице код Пљеваља: Водени знаци и датирање*, Београд: Народна библиотека Србије 2003.
- [91] МИРОСЛАВА ГРОЗДАНОВИЋ-ПАЈИЋ, КАТАРИНА МАНО-ЗИСИ, *Опис рукописа и старих штампаних књига Библиотеке Српске православне епархије будимске у Сентандреји*, Београд: Народна библиотека Србије, Нови Сад: Библиотека Матице српске 1991.
- [92] *Српске рукописне и штампане књиге у Славонији од XV до XVIII века: Каталог*, Пакрац: Епархија славонска, Београд: Народна библиотека Србије 1990.
- [93] ВЛАДИМИР МОШИН, *Ћирилски рукописи у Повијесном музеју Хрватске, Копитарева збирка словенских рукописа и Цојсов ћирилски одломак у Љубљани*, Београд: Народна библиотека СР Србије, Српска књижевна задруга 1971.
- [94] ЉИМЕ ЈУРИЋ, *Katalog rukopisa Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu*, Zagreb: Nacionalna i sveučilišna biblioteka 1991: knj. 1, 1993: knj. 2, 1994: knj. 3.
- [95] *Пет векова српског штампарства 1494–1994: Раздобље српскословенске штампе XV–XVIII в.*, прир. МИТАР ПЕШИКАН, КАТАРИНА МАНО-ЗИСИ, МИЉКО КОВАЧЕВИЋ, Београд: Српска академија наука и уметности, Народна библиотека Србије; Нови Сад: Матица српска 1994.
- [96] КАТАРИНА МАНО-ЗИСИ, *Први век српског штампарства 1494–1597: 500 година од прве ћириличке књиге штампане на српскословенском језику*, Београд: Народна библиотека Србије 1994.
- [97] ДИМИТРИЈЕ БОГДАНОВИЋ и др., *Каталог књига на језицима југословенских народа 1519–1867*, Београд: Народна библиотека Србије 1973.
- [98] ГЕОРГИЈЕ МИХАИЛОВИЋ, Српска библиографија XVIII века, Београд: Народна библиотека СР Србије 1964.
- [99] ДУШИЦА ГРБИЋ [и др.], *Ћирилицом штампане књиге 15–17 века Библиотеке Матице српске*, Нови Сад: Библиотека Матице српске 1994.
- [100] БОРИВОЈЕ МЛРИНКОВИЋ, *Библиографија о нашем ћириличком штампарству, штампајама и књигама XV, XVI и XVII столећа*, књ. 1: „Мних Макарије от Чрније Гори“ (XV–XVI), Цетиње: Централна народна библиотека СР Црне Горе „Ђурђе Црнојевић“ 1988; књ. 2: Божидар и Вићенцо Вуковић (XVI), 1989; књ. 4, део 1. Од Горажда до Мркшине цркве (XVI): (Горажде, Рујно, Грачаница, Милешева), Цетиње: Централна народна библиотека СР Црне Горе „Ђурђе Црнојевић“, Београд: Народна библиотека Србије, Сарајево: Народна и универзитетска библиотека БиХ, Нови Сад: Библиотека Матице српске 1991, књ. 4, део 2: Од Горажда до Мркшине цркве (XVI): (Београд, Мркшина црква, допуне), Цетиње: Централна библиотека Републике Црне Горе „Ђурђе Црнојевић“, Београд: Народна библиотека Србије, Нови Сад: Библиотека Матице српске, Београд: Библиотека града Београда 1992.
- [101] *Каталог књига на језицима југословенских народа 1519–1867*, Београд 1973.
- [102] *Каталог књига на језицима југословенских народа 1868–1972, А–Ш (I–XIV)*, Београд 1975–1989.
- [103] ЈАНКО ХРКАЛОВИЋ, *Каталог ретких српских књига 1741–1941*, Београд 1971.

[104] *Библиотека Платона Атанацковића*; Нови Сад: Библиотека Матице српске 1995.

[105] *Библиотека Саве Текелије*, Нови Сад: Библиотека Матице српске 1997

но и кад бисмо све што је у овој области урађено интегрисали — опет бисмо били далеко од једне обухватне ретроспективне библиографије српске теологије.

Да укратко описем од чега смо наиме далеко. Библиографија под **називом** *Библиографија српске теологије* (скраћеница: *BST*; интернационални назив: *Bibliographia serbica theologica, BST*) требало би да буде општа и потпуна ретроспективна и текућа аналитичка библиографија која би обухватала **период** од рукописне традиције до данас и даље, а чији би **садржај** био академска теологија и богословље у ширем смислу, гранична питања философије, социологије, психологије, етнологије, историје итд. са теологијом, умјетност (књижевност, ликовна и музичка умјетност, архитектура) у хришћанском контексту и инспирисана хришћанством, рефлекси хришћанства у народној култури итд., радови српских аутора без обзира на језик и мјесто објављивања, све што је у овој области настало на историјски промјенљивој територији српских земаља (српски етички и културни простор) без обзира на језик и аутора и све што је писано о српској теологији без обзира на језик и аутора.<sup>a</sup>

Схема **класификације** укључивала би *опитни дио*: архиви, рукописне збирке, легати, затим библиографски подаци теолошке, црквене и граничне периодике, енциклопедије, лексикони, речници (језички, терминолошки, биографски), некролози, атласи, календари, мјесецослови, љетописи, хронике, успомене, дневници, путописи, житија, преписка, статистички материјал, библиографије, каталоги библиотека, попис црквених преписивача, штампара и издавача, као и богословских факултета, научних установа, богословија и манастира као културних сједишта; и *посебни дио*: библијске науке, патрологија, литургија и хришћанска умјетност, историја Цркве, канонско право, систематска теологија и историја догмата, хришћанска етика, пастирско богословље, катихетика, педагогика, омилитика, философија, психологија, етнологија, социологија, науке о религији, филологија, историја, археологија. Селектована **грађа** би укључила рукописе, књиге, серијске публикације, календаре, алманахе, зборнике, уџбенике, расправе, студије, огледе, чланке, полемике, приказе, преводе, персоналије, музикалије, аудио-визуелни материјал, дигитализовани материјал итд., са пратећим факсимилима, описом, прегледом садржаја и анотацијама. Библиографију би закључили **регистри**: ауторски регистри (писаца, преписивача, илустратора, преводилаца, приређивача, рецензенте, композитора, иницијала, штампара), регистар наслова, хронолошки регистар, предметни регистар, регистар библијских и светоотачких мјеста и мјеста из класичних аутора, географски регистар, регистар издавача.<sup>b</sup>

Израда овако замишљене библиографије српске теологије захтијева организован вишегодишњи рад већег броја стручних истраживача и библиографа. Но и појединачни напори могли би добити већи смисао ако би се предузимали узимајући у обзир планирану цјелину и на стандардизован начин. Уколико бисмо библиографски обрадили најважнију периодику, добили библиографије теолошких дисциплина, персоналне библиографије итд., сигурно да би и велики циљ био ближи. Томе претходи потреба, наиме институционализована потреба за науком.

<sup>a</sup> Пред сличним питањима стоји библиографија српске философије; види Добрило Арапитовић, „Библиографија српске филозофије“, у: *Српска библиографија данас: Зборник радова*, Нови Сад: Матица српска 2008, 161–176. Мој предлог упућен Уредништву за библиографију Матице српске (допис од 30. 3. 1993), на који аутор упућује (стр. 164), да се *Библиографија српске философије (БСФ)* назове *Bibliographia philosophica serbica (BPhS)* односи се на њен интернационални назив.

<sup>b</sup> О неким овдје поменутим аспектима корисно је консултовати чланак А. М., „О современном состоянии и перспективах развития библиографии духовной литературы“, *Богословские труды* 26 (1985) 307–314.

## 4.

Часопис *Богословље* је свакако водећа периодична публикација у српској теолошкој науци. Покренут је 1926. на иницијативу и уз финансијску подпору патријарха Димитрија Павловића (1846–1930) а под уредништвом професора Димитрија Стефановића (1882–1945). У *Богословљу* је објављено преко хиљаду радова из свих основних теолошких дисциплина<sup>a</sup>, па је важан ослонац за даља теолошка промишљања и незаобилазан извор за изучавање српске теологије у 20. вијеку. Неколико пута је часопис библиографски обрађиван<sup>33</sup>

- <sup>33</sup> [106] Љубомир Никић, „Зборник Православног богословског факултета I–III, 1952–1954. Библиографски преглед“, „Богословље I–XV, 1926–1940. Библиографски преглед“, „Богословље I–IV (XVI–XIX), 1957–1960. Библиографски преглед“, *Богословље* 1 и 2 (1961) 125–127, 127–142, 142–146.
- [107] Благота Гардашевић, „Богословље: Орган Богословског факултета у Београду — 60 година изложења и библиографија“, *Богословље* 1–2 (1986) 177–219.
- [108] монах Игњатије Марковић, „Библиографија *Богословља*“, *Гласник: Службени лист Српске православне цркве*, г. LXXXIX, бр. 7 (јул 2008) 190–198, бр. 8 (август 2008) 211–218, бр. 9 (септембар 2008) 225–240.

но тек библиографија Вукашина Милићевића трудољубиво уважава строге критеријуме и стандарде<sup>b</sup> које смо замислили као модел за будућу библиографску обраду српске теолошке и црквене периодике. Овај модел укључује: детаљан опис самог часописа као периодичне публикације (покретање, уредништво, преглед годишта и бројева/свесака), потпун садржај сваке свеске, аналитичку библиографију свих прилога са њиховим садржајем и описом, регистре. Осим што је одговорио захтјевном изазову, аутор је исправио омашке и непотпуности у подацима, разријешио иницијале, назначио грешке у нумерацији годишта. Резултат је дјело које ће служити као поуздан и користан приручник у теолошким истраживањима. Нека би Милићевићев библиографски труд око *Богословља* послужио као подстицај другима да на сличан начин обраде српску теолошку и црквену периодику, упркос томе што тај труд обично не добије заслужену хвалу.

### Регистар аутора библиографија и библиографске периодике

Андреев Г. 56 57	Лисовский Н. 55	Паладόπολος Θ.Ι. 43
Аранитовић Д. 68	Мано-Зиси К. 91 95 96	Пешикан М. 95
Бикицки М. 77	Маринковић Б. 100	Попов К. 53
Богдановић Д. 69 97	Марковић И. 108	Поповић Р. 71
Гардашевић Б. 107	Мелешко А. 58	Сопиков В. 49
Грбић Д. 86 99	Митровић Ј. 76	Станковић Р. 87 88 90
Гроздановић-Пајић М. 88 91	Михаиловић Г. 98	Стојановић Љ. 84
Гумилевский Ф. 50	Мошин В. 93	Τζώγας Χ.Σ. 44
Драшковић Ч. 67	Неустроев А. 54	Троицкий А. 56 59
Зернов Н. 62	Никић Љ. 106	Фостер Л. 61
Ильинский Г. 46	Новаковић С. 79	Хиловская Е. 58
Качаки Ј. 63 64	Панковић Д. 82 83	Хркаловић Ј. 103
Ковачевић М. 95	Παλαιευαγγέλου Π.Σ. 44	Цисарж Б. 72–75

<sup>a</sup> Видјети Вукшин Милићевић, „Часопис *Богословље* — 80 година од покретања: Тематски преглед радова (1926–2005) по дисциплинама“, *Богословље* LXV 1 (2006) 225–239.

<sup>b</sup> Треба с похвалом упутити на магистарски рад Сање Шкондрић, *Библиографија часописа Богословље*, Филолошки факултет Универзитета у Београду, Београд 2006, стр. XXXIX + 366.

- Audenaert W. 26  
 Bellarmini R. 5  
 Besterman Th. 12  
 Bianu I. 47  
 Brinkhoff L. 42  
 Ceillier R. 8  
 Cornish G.P. 24 25  
 Duckett R.J. 25  
 Dupin L.E. 7  
 Frisius I.I. 4  
 Gesnerus C. 2 3  
 Harrington D. 36  
 Hodos N. 47  
 Howard J.V. 25  
 Hurd J.S. 34  
 Hurst. J.F 10  
 Hurter H. 9  
 Jurić Š. 94  
 Kachaki I. 63 64  
 Langevin P.E. 35  
 Lipenius M. 6  
 Martens E.A. 37  
 McCumstie A.W. 27  
 Milinković B. 65 66  
 Petzholdt J. 11  
 Sieben H.J. 41  
 Stewardson J.L. 40  
 Tritheim J. 1  
 Vismans T.A. 42  
 Walsh M.J. 25

**Библиографија Србије:**  
**Серијске публикације** 78  
**Библиотека манастира Хи-**  
**ландара: Каталог књига на**  
**српскохрватском језику од**  
**XVIII до XX века** 70  
**Библиотека Платона**  
**Атанацковића** 104  
**Библиотека Саве Текелије** 105  
**Богословскиј библиогра-**  
**фичкиј листок** 52

Έλληνική θεολογική  
 βιβλιογραφία 45  
**Каталог књига на језицима ју-**  
**гословенских народа 1519–**  
**1867 101**  
**Каталог књига на језицима ју-**  
**гословенских народа 1868–**  
**1972 102**  
**Листок духовной библио-**  
**графии и журналистики**  
 51  
**Материалы для библиогра-**  
**фии русских научных**  
**трудов за рубежом** 60  
**Пет векова српског штам-**  
**парства 1494–1994:**  
**Раздобље српскословенске**  
**штампе XV–XVIII в.** 95  
**Рукописи ресавског круга**  
 1392–1427 89  
**Српска библиографија: књиге**  
 1868–1944 80  
**Српске рукописне и штампа-**  
**не књиге у Славонији од XV**  
**до XVIII века: Каталог** 92  
**Стара српска рукописна и**  
**штампана књига: из**  
**богорадских збирки** 85  
**Црногорска библиографија:**  
 1494–1994 81

Archiv der Reformationsgeschichte 16  
**Australasian Union List of Serials in Theological Collections**  
 27  
**Bibliografia Biblica**  
 Latino-Americana 33  
**Bibliographia patristica: Internationale patristische Bibliographie** 38

Biserica ortodoxă română: Buletinul oficial al Patriarhiei Române 48  
 Byzantinische Zeitschrift 39  
 Catholic Periodical and Literature Index 18  
 Clavis foliorum periodicorum theologicorum 26  
 Current List of Serials with Significant Theological or Religious Content 24  
 Elenchus bibliographicus biblicus 29  
 Ephemerides theologicae Lovanienses 17  
 International Bibliography of the History of Religions 21  
 Internationale Zeitschriften-schau für Bibelwissenschaft und Grenzgebiete 30  
 Index to Religious Periodical Literature 19  
 New Testament Abstracts 32  
 Old Testament Abstracts 31  
 Religion Index One: Periodicals 19  
 Religion Index Two: Multi-Author Works 19  
 Religious [and Inspirational] Books and Serials in Print 28  
 Religious Bibliographies in Serial Literature: A Guide 25  
 Religious Book Review 22  
 Repertoire général des sciences religieuses 20  
 Theologische Literaturzeitung 13  
 Theologische Revue 15  
 Theologische Rundschau 14  
 Zeitschrifteninhaltsdienst Theologie 23